

**MUHASEBE EĞİTİMİNDE ETİK VE ETİK ALGISI:
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ***

***ETHICS AND ETHICAL PERCEPTION IN ACCOUNTING EDUCATION:
THE CASE OF AKDENİZ UNIVERSITY***

Mehmet Sait TEKİN¹, Filiz ANGAY KUTLUK²

1. Bağımsız Araştırmacı, msaitekin@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9162-4342>
2. Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, angay@akdeniz.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-6512-2234>

Makale Türü   **Article Type**
Araştırma Makalesi   Research Article

Başvuru Tarihi/Application Date
15.09.2021

Yayına Kabul Tarihi/Acceptance Date
13.11.2021

DOI
10.20875/makusobed.995576

* Bu çalışma, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimsel Enstitüsü Bankacılık ve Finans Yüksek Lisans Programı'nda Prof. Dr. Filiz Angay Kutluk danışmanlığında yürütülen ve Mehmet Sait Tekin tarafından yazılan "Muhasebe Eğitiminde Etik ve Etik Algısı: Bir Uygulama Örneği" başlıklı tezden üretilmiştir.

Öz

Son yıllarda büyük işletmelerin muhasebe kayıtlarını olduğundan farklı göstermesi, muhasebe hileleri, kötü yönetim ve yaşanan muhasebe skandalları gibi durumlar kamunun dikkatini çeken ve üzerine yoğunlaşılacak konular arasındadır. Bu çalışmanın amacı, Akdeniz Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü öğrencileri ile Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalında Yüksek Lisans öğrenimine devam eden öğrencilerin, etik algılarını ve etik davranma niyetlerini cinsiyet, öğrenim düzeyi, etik dersi almış olma gibi bazı değişkenler çerçevesinde inceleyerek aralarında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmektir. Çalışmada, etik algısı ve etik davranma niyetinin ölçüldüğü toplam üç boyutlu bir anket kullanılmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyet değişkeni açısından kadın ve erkek öğrencilerin etiğin önemi ve muhasebe eğitiminde etiğin önemine ilişkin algıları arasında anlamlı farklılığın olmadığı görüldüğü, erkek öğrencilerin etik davranma niyetlerinin kadın öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrenim düzeyi değişkeni açısından yüksek lisans öğrencilerinin etik konusunu, lisans öğrencilerine göre daha önemli olarak algıladıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Etik, Muhasebe Eğitiminde Etik, Etik Eğitimi, Etik Algısı

Abstract

In recent years, cases such as large enterprises showing different accounting records, accounting fraud, bad management and accounting scandals are among the issues that have attracted the attention of the public and have been focused on. The aim of this study is to determine the ethical perceptions and ethical behavior intentions of the undergraduate students of Akdeniz University Faculty of Economics and Administrative Sciences Department of Business Administration and graduate students in the Business Administration Department of Akdeniz University Social Sciences Institute within the framework of some variables such as gender, education level, and having taken an ethics course and to determine whether there is a significant difference between them. In the study, a total of three-dimensional questionnaire has been used to measure ethical perception and ethical behavior intention. As a result of the research, it has been seen that there is no significant difference between male and female students' perceptions of the importance of ethics and the importance of ethics in accounting education in terms of gender variable, while it has been concluded that male students' ethical behavior intentions are higher than female students. In addition, it has been determined that graduate students perceived ethics as more important than undergraduate students in terms of education level variable.

Keywords: Ethics, Ethics in Accounting Education, Ethics Education, Perception of Ethics

Bu makaleye atıf yapmak için:

Tekin, M. S. ve Angay Kutluk, F. (2021). Muhasebe eğitiminde etik ve etik algısı: Akdeniz Üniversitesi örneği. *MAKU SOBED*, (34), 149-164. <https://doi.org/10.20875/makusobed.995576>

EXTENDED SUMMARY

Background

In recent years, cases such as large enterprises showing different accounting records, accounting fraud, bad management and accounting scandals are among the issues that attract the attention of the public. The majority of these events occurred in the USA, which is accepted as an example with its capital markets and accounting systems. Especially with the Enron and WorldCom scandals that took place in the USA in the 2000s, trust in financial reports, capital institutions, independent audit firms and company management was damaged. While this situation affected the American economy, it also negatively affected developing countries. For all these reasons, the issue of ethics has been one of the most discussed topics in the field of accounting and finance.

Purpose

The main aim of the research is to determine the ethical perceptions and ethical behavior intentions of the undergraduate students of Akdeniz University Faculty of Economics and Administrative Sciences Department of Business Administration and graduate students in the Business Administration Department of Akdeniz University Social Sciences Institute within the framework of some variables such as gender, education level, and having taken an ethics course. To determine whether there is a significant difference between them.

Literature Review

For literature review, national and international studies have been examined by using databases subscribed by Akdeniz University Library (Proquest, Ebscohost) and Google Academic database. As a result of the literature review, it has been determined that many studies that we have examined have similar results and suggestions with our research.

Method

The survey method has been used in the research to determine the perceptions of the students of the Department of Business Administration regarding the importance of ethics, their perceptions of the importance of ethics in accounting education, and their intention to act ethically. The questionnaire form consists of two parts. In the first part, thirteen questions have been asked to determine the demographic characteristics of the students, and in the second part, fifteen questions have been asked to determine the ethical perceptions and ethical behavior intentions of the students. A 7-point Likert scale has been used in the survey. The 7-point Likert scale used in the questionnaire has been coded as “1=strongly disagree”, “2=disagree”, “3=partially disagree”, “4=undecided”, “5=partially agree”, “6=agree” and “7=strongly agree”.

Conclusions

Within the scope of the research, it is aimed to determine the ethical perceptions and ethical behavior intentions of the students who are candidates for accounting profession. In this context, a questionnaire has been applied to undergraduate students of Akdeniz University Faculty of Economics and Business Administration and graduate students of Akdeniz University Social Sciences Institute, Department of Business Administration. In the research, variables such as the gender of the students, their education level, the mention of ethics in accounting courses, whether they would choose the ethics course if it were offered as an elective, have been reflected in the research results in terms of affecting the ethical perception of the students.

As a result of the research, it has been seen that there is no significant difference between male and female students' perceptions of the importance of ethics and the importance of ethics in accounting education in terms of gender variable, while it has been concluded that male students' ethical behavior intentions are higher than female students. In similar studies, the level of ethical behavior of female students is generally higher than that of male students. With this result, our study differs from similar studies.

1. GİRİŞ

Küreselleşmeyle beraber artan rekabet ortamı, muhasebe meslek mensubu sayısının artması, piyasaların dinamik ve değişken olması, müşteri taleplerinin değişkenlik göstermesi ve daha fazla kazanç elde etme çabası, muhasebe meslek mensuplarının etik kuralları yeterince önemsememesi riskini ortaya çıkartmıştır (İbiddunni vd., 2003, ss. 14-15). İyi veya doğru anlamına gelen etik kavramı Yunancada karakter anlamına gelen ethos sözcüğünden türetilmiştir (Thiroux ve Krasemann, 1980, s. 1). Etik, ahlaki davranışlarla ilgilenen bir felsefe dalı olarak tanımlanmaktadır. Ahlak ise bir şeyin doğru-yanlış, iyi-kötü olup olmadığını ifade etmektedir. Ahlak karmaşık bir kavram olmasına rağmen hem araç hem de amaç açısından tanımlanabilir. Etik aynı zamanda iyi-kötü ya da doğru-yanlış davranış standartlarını belirleyen ahlaki ilkeler kodu olarak da tanımlanmaktadır (Abuznaid, 2009, ss. 279-280). Etik, ahlaki yargılarda bulunma kapasite ve becerilerine dayanır (dit Hauret, 2007, s. 70). Etik, insan davranışlarının doğru olup olmadığını ortaya koyarken kullanılan, insanların birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyerek otokontrol sağlayan, yasal zorunluluğun ötesinde ilke ve kurallardır (Yalçın, 2019, s. 148). Etik kurallar, doğru ve yanlışların ne olduğu konusunda bireylere, gruplara ve toplumlara yol göstermede yardımcı olmaktadır (Akbaş vd., 2009, s. 175). Bununla birlikte son yıllarda, firmaların etik dışı davranışları ve görevi kötüye kullanmalarının toplum üzerindeki potansiyel etkileri, dünya çapında birçok araştırmacının ilgisini çekmiştir. Etik konusu, Enron, WorldCom, Arthur Anderson, Tyco International, WorldCom, Adelphi, Cadbury, Lehman Brothers vb. gibi sayısız kurumsal skandalın bir sonucu olarak yeniden dikkatleri üzerine çekmiştir (İbiddunni vd., 2003, ss. 14-15).

Muhasebe mesleği, bir toplumun ekonomik refahına büyük ölçüde katkıda bulunan bir meslektir. Muhasebeciler, standartlara uygun olarak kaydedilen ve raporlanan işlemlerin doğrulanmasından sorumludur. Bu amaçla, muhasebecilerin kamu çıkarlarını korumak, kamu ve özel finansmanın uygun şekilde yönetilmesini sağlamak gibi görevleri vardır. Halkın da buna karşılık, muhasebe meslek mensuplarının yüksek ahlaki değerlere sahip oldukları ve dürüstlikle hareket ettikleri yönünde artan bir beklentisi vardır (Mohamed Saat vd., 2012, s. 216). Bilgi üretme açısından da oldukça önemli bir fonksiyona sahip olan muhasebe mesleğinin, ortaya koymuş olduğu bilgileri yatırımcılar, ortaklar, yöneticiler ve kamuoyu kullanmaktadır. Bu nedenle muhasebe mesleğinin ortaya koyacağı bilgilerin güvenilir olması gerekmektedir. Aksi durumda bu bilgilerden faydalanacak olan çıkar gruplarının yanlış kararlar almaları ve alınan bu yanlış kararlar sonucunda zarara uğramaları söz konusu olabilir (Çavuşoğlu, 2020, s. 624). Çünkü muhasebe mesleği, teknik uzmanlığın yanında mesleğin gerektirdiği etik kurallar çerçevesinde yürütülen bir meslektir (Bilen ve Yılmaz, 2014, s. 58). Yanlış kararlar sonucu meydana gelebilecek zararları engellemek için mevcut ve gelecekteki muhasebe meslek mensuplarının gerekli beceri, yetenek ve etik davranışla donatılması gerekmektedir. Bundan dolayı muhasebe eğitiminde, gelecekte muhasebe mesleğini yapacak olan öğrencilere derslerde teorik ve teknik muhasebe eğitiminin yanında, mesleğin gerektirdiği değer yargıları ve ahlak kurallarının da öğretilmesi gerekmektedir (Sabuncu, 2019, s. 159).

Meslek etiği kuralları, muhasebecilerin mükellefleriyle, meslektaşlarıyla halkla, adalet, dürüstlük ve mesleğinin onuruna yakışacak şekilde ilgilenmesini şart koşmak olarak özetlenebilir (Graham, 1939, s. 262). Yapılan araştırmaların genelinde meslek mensuplarının büyük bir çoğunluğunun etik konusunu önemseydiği ve etik konusunda eğitimin gerekliliğine inandıkları görülmektedir (Yıldız, 2010, s. 175). Muhasebe eğitiminde etik, yüksek ahlaki standartlara ulaşmanın bir yolu olarak görülür ve yatırımcı güvenini beslemede, sürdürülebilir büyümeyi oluşturmaya yardımcı olmada ve ekonomide güven ortamını sağlamada önemli bir unsurdur. Utku ve Kurtcebe (2019), mesleki gelişimin mesleki eğitimle sağlanacağı düşüncesiyle hareket eden TÜRMOB'un, bu kapsamda gerçekleştirmekte olduğu eğitimlerin temel konuları arasında etik eğitimlerinin de yer aldığını vurgulamaktadır. Ayrıca yüksek kaliteli uluslararası standartlara bağlılığı oluşturma ve teşvik etme misyonuyla muhasebe mesleğini temsil etmede küresel bir kuruluş olan Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC), stajyer muhasebecilerin etik duyarlılığını geliştirmek için kapsamlı çalışmalar yürüterek büyük kamu muhasebesi firmaları ile iş birliği yapmakta ve teknik eğitim konusunda üniversite düzeyinde etik eğitime büyük önem verilmesi gerekliliğine vurgu yapmaktadır (Mohamed Saat vd., 2012, s. 216). Bu kapsamda çalışmanın amacı, Akdeniz Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü öğrencileri ile Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalında Yüksek Lisans öğrenimine devam eden ve geleceğin muhasebe meslek mensubu adayı öğrencilerin, etik algılarını ve etik davranma niyetlerini cinsiyet, öğrenim düzeyi, etik dersi almış olma gibi bazı değişkenler çerçevesinde inceleyerek aralarında istatistiksel açıdan bir fark olup olmadığını tespit etmektir.

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Akbaş vd. (2009) İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümünde öğrenim gören 504 öğrenci üzerinde yapmış oldukları çalışma ile muhasebe meslek etiğinin önemini ortaya koyarak öğrencilerin algıları kapsamında, etik olmayan davranışlarla ilişkilerini incelemiştir. Çalışma sonucunda muhasebe meslek etiği algısı konusunda cinsiyet değişkeni açısından bir farklılık bulunmamıştır. Meslek etiğinin önemi konusunda ise bayan öğrencilerin erkek öğrencilere göre muhasebe mesleğindeki etik ilkelerin varlığının, yaşanan sorunların çözümüne katkıda bulunacağı hususunu ve kamu yararına olan etkisi konusuna daha çok önem verdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Kurnaz ve Gümüş (2010) Dumlupınar Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Muhasebe Bölümünde öğrenim gören öğrencilerin muhasebe mesleği ile ilgili etik dışı davranışlara ilişkin algılarını belirlemek amacıyla 117 öğrenciye anket uygulamışlardır. Çalışmalarının sonucunda bayan öğrencilerin etik olmayan durumlar karşısındaki algılarının, erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca sınıf düzeyinde yapılan karşılaştırmada üst sınıfta bulunan öğrencilerin etik dışı olaylar karşısındaki algı düzeylerinin, alt sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Klimek ve Wenell (2011) Muhasebe lisans son sınıftaki 60 öğrenciden, muhasebe müfredatında ayrı bir etik dersi alan ve muhasebe derslerine etik dersi entegre edilmiş öğrencilerin etik yargılama düzeylerini karşılaştırmışlardır. Çalışmalarının sonucunda muhasebe müfredatına bir etik dersi eklemenin etik muhakeme becerisi yüksek öğrenciler çıkaracağını ayrıca tüm uygulama alanlarında muhasebecilerin sıklıkla etik ikilemlerle karşı karşıya kaldığı göz önüne alındığında, üniversitelerin muhasebe müfredatına zorunlu ya da seçmeli olarak bir etik dersi koymaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Daştan vd. (2015) KTÜ-İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme, İktisat ve Maliye son sınıfındaki öğrencilerin etik ikilem, etik karar alma ve muhasebe meslek etiği eğitimi konusundaki farkındalık düzeylerini tespit etmek amacıyla 495 öğrenciye yüz yüze anket uygulamışlardır. Çalışma sonucunda öğrencilerin muhasebe meslek etiği konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıkları, meslek etiği eğitiminin alınan muhasebe dersleri içerisinde yer alması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca erkek öğrencilerin etik dışı davranışta bulunma olasılığının kadın öğrencilere göre dört kat fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Jonson vd. (2015) Avustralya Melbourne’deki bir üniversitede işletme fakültesi lisans öğrencilerine etiğin en iyi nasıl öğretileceğine dair araştırma yapmışlardır. Araştırmalarının sonucunda senaryolarla desteklenen ve müfredatta ayrı olarak verilen etik dersini alan öğrencilerin, muhasebe derslerine entegre şekilde verilen etik eğitimini alan öğrencilere göre daha çözümleyici oldukları ve bu durumun etik karar alma yeteneklerinin gelişmesine katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Gülmez vd. (2016) Osmaniye Korkut Ata Üniversitesinde lisans ve ön lisans öğrenimi gören 372 öğrenci üzerinde yapmış oldukları çalışmalarında, öğrencilerin muhasebe meslek etiğine bakış açılarını demografik değişkenler çerçevesinde incelemiştir. Çalışma sonucunda sınıf değişkeni açısından lisans düzeyindeki 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin etik duyarlılığı, 1. ve 2. sınıftaki öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca lisans programları arasında İşletme Bölümü öğrencilerinin meslek etiği konusundaki görüşlerinde diğer lisans bölümü (İktisat, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik ve Yönetim Bilişim Sistemleri) öğrencilerine göre anlamlı farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun, İşletme Bölümünde öğrenim gören öğrencilerin diğer bölüm öğrencilerine göre daha fazla muhasebe dersi almaları ve etik konusunun bu derslerin içerisinde öğrencilere aktarılıyor olması ile açıklanabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Arslan vd. (2018) Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Bölümü ile İşletme Yönetimi Bölümünde meslek etiği dersini almış son sınıf öğrencilerinin muhasebe meslek etiği algılarını tespit etmek amacıyla toplam 286 öğrenciye anket uygulamışlardır. Çalışma sonucunda, meslek mensupları tarafından etik ilke ve kurallara uyma noktasında öğrencilerin kararsız oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin, meslek etiği eğitimini okulda teorik ve uygulamalı olarak almalarının iş yaşamlarına olumlu katkılar sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Montenegro ve Rodrigues (2020) Portekiz’in kuzeyindeki bir üniversitede, muhasebe öğrencilerinin ve mezunlarının etik algılarını dindarlığın, cinsiyetin, yaşın, etik eğitiminin ve muhasebede çalışma tecrübesinin etkileyip etkilemediğini tespit etmek amacıyla 99’u muhasebe lisans (1., 2. ve 3. sınıf) öğrencisi ve 85’i muhasebe mezunu olmak üzere toplam 184 öğrenciye anket uygulamışlardır. Çalışma sonucunda,

dindarlığın öğrencilerin etik tutumları üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı, cinsiyet, yaş, etik eğitimi ve muhasebede çalışma deneyiminin öğrencilerin etik algıları üzerinde önemli ölçüde etkili olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca muhasebe mezunları, muhasebe öğrencilerine göre muhasebe kazanç yönetimine karşı daha güçlü etik tutumlar sergilemiştir. Son olarak, muhasebecilerin hayatları boyunca sistematik bir şekilde etik eğitimi almalarının oldukça önemli olduğunu vurgulanmıştır.

Mubako vd. (2020) Schwartz'ın Değişime Açıklık, Koruma, Kendini Aşma ve Kendini Geliştirme gibi üst düzey kişisel değerlerinin muhasebecilerin etik davranışlarını nasıl etkilediğini ve etik eğitim, cinsiyet ve dindarlığın etik davranış üzerindeki etkisini tespit etmek amacıyla Amerika Birleşik Devletleri'nde dört yıllık bir üniversitede 252 öğrenciye çevrimiçi anket uygulamışlardır. Çalışma sonucunda, cinsiyet (kadınların etik olmayan davranışlarda bulunma olasılığı erkeklere oranla daha düşük çıkmıştır) ve etik eğitimin etik davranışı etkilediğini ancak dindarlığın etik davranışı etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca yüksek düzeyde belirli kişisel değerlere sahip olan katılımcıların, diğerlerine göre etik dışı davranma olasılığının daha düşük olduğu ve muhasebe öğrencilerinin etik davranışlarını etkileyen önemli faktörlerin kendini geliştirme, koruma, kendini aşma, etik eğitim ve cinsiyet olduğu belirlenmiştir.

Harun ve Surianti (2020) Endonezya'nın Medan şehrindeki hem kamu hem de özel 4 üniversitede okuyan muhasebe öğrencilerinin meslek etiğine yönelik algılarını tespit etmek amacıyla 374 öğrenciye anket uygulamışlardır. Bu öğrenciler daha önce hem çalışmış hem de hiç çalışmamış olan denetim dersi almış öğrencilerdir. Çalışma sonucunda, etik konuların çalışan öğrenciler üzerinde daha etkili olduğu, ayrıca çalışmayan öğrencilerin daha sonra çalıştıklarında etik ihlaller yapmamaları için muhasebe müfredatındaki etik içeriğin geliştirilmeye devam etmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Driskill ve Rankin (2020) Amerika Birleşik Devletleri ve Çin'deki orta ölçekli üniversitelerden işletme ve muhasebe öğrencilerinin kültürel-etik akıl yürütme becerilerini incelemek üzere 128 öğrenciye anket uygulamışlardır. Çalışma sonucunda Amerika Birleşik Devletleri'ndeki katılımcıların Çin ve Hong Kong'dan katılımcılara kıyasla daha yüksek etik akıl yürütme becerileri sergiledikleri, ayrıca daha deneyimli katılımcıların daha yüksek düzeyde etik muhakeme becerileri geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Nambukara-Gamage ve Rahman (2020) Etik muhasebe uygulamalarının, işletme performansı üzerindeki etkisi olup olmadığını belirlemek ve muhasebe uygulamalarında etiğin önemini araştırmak üzere yapmış oldukları çalışmada, etiğin herhangi bir kurum için doğruluk, gizlilik, bütünlük, etkinlik ve doğru finansal bilgilerin sunulması konusunda muhasebede önemli bir role sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yang vd. (2021) Ahlaki eğitim ile üniversite öğrencilerinin öğrenme yetenekleri arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla yapmış oldukları çalışma kapsamında, Güneybatı Çin'deki bir şehir üniversitesinde muhasebe ve denetim alanında uzmanlaşan 172 öğrenciye anket uygulamışlardır. Çalışma sonucunda, muhasebe uygulayıcıları için mesleki etik ve hukuka uyumun iyileştirilmesinin, piyasa ekonomisi sisteminin uzun vadeli ve sağlıklı gelişimi için büyük önem taşıdığı, ayrıca muhasebe müfredatına etik eğitimi yerleştirmenin yüksek kalitede muhasebe yeteneklerini geliştirmeye yardımcı olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Büyükarıkın ve Eryılmaz (2021) Afyon Kocatepe Üniversitesi Bolvadin Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Muhasebe bölümünde eğitimine devam eden öğrencilerin, muhasebe mesleğine ilişkin tutumlarını tespit etmek üzere 3. ve 4. Sınıf olmak üzere toplam 86 öğrenciye anket uygulamışlardır. Çalışmalarının sonucunda muhasebe meslek etiği ilkelerine aykırı şekilde hareket etmenin bazı yaptırımlarının olduğu, ayrıca hukuki anlamdaki açıklıkların doğal olduğu ve bu açıklıkların kötüye kullanılmasının ne gibi sonuçlara sebebiyet vereceği noktasında öğrencilerin yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Sevi vd. (2021) Muhasebe öğrencilerinin yaratıcı muhasebe uygulamalarına ilişkin algıları ile etik bilgi, dindarlık, etik duyarlılık ve etik yönelim arasında bir ilişki olup olmadığını incelemişlerdir. Bu kapsamda Batı Java'daki yükseköğrenim muhasebe öğrencilerinden 320 katılımcıya anket uygulamışlardır. Çalışma sonucunda, etik bilginin ve etik duyarlılığın, muhasebe öğrencilerinin yaratıcı muhasebe uygulamalarına ilişkin algılarını olumlu etkilediğini, dindarlığın ise muhasebe öğrencilerinin yaratıcı muhasebe uygulamaları algılarını etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Hadi vd. (2021) Muhasebe etiği öğretilirken genellikle dijital bilgiye sahip olan Y ve Z kuşağının ilgi ve dikkatini çekme konusunda öğretim elemanlarının karşılaştıkları zorluklardan yola çıkarak yapmış oldukları çalışmalarında, artırılmış gerçeklik tabanlı öğrenme ortamını geliştirmeyi ve kullanıcıların bunu muhasebe etiğini öğretmek için kullanma niyetlerini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Çalışmanın sonucunda, artırılmış gerçeklik uygulamalarının kullanıcıların sıkılmamaları ve konuyu daha etkili bir şekilde

anlamalarını sağladığı için gerekli olduğu vurgulanmış, ayrıca kullanıcıların uygulamayı kullanma niyetinin yüksek olduğu ve niyetin, uygulamanın kullanılabilirliğinden etkilendiğini tespit etmişlerdir.

Araştırmamızın, etik konusunun önemini vurgulama ve muhasebe eğitiminde etik konusuna ilişkin eksiklikleri gündemde tutup, bu eksikliklerin giderilmesi anlamında literatüre katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

3. İŞLETME BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN ETİK ALGILARI VE ETİK DAVRANMA NİYETLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri

Araştırmanın temel amacı, gelecekte muhasebe mesleğini icra etmeyi düşünen meslek mensubu aday öğrencilerin, etiğin önemi ve muhasebe eğitiminde etiğin önemine ilişkin algıları ile etik davranma niyetlerini cinsiyet, öğrenim düzeyi, etik dersi almış olma gibi bazı değişkenler çerçevesinde inceleyerek aralarında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığının tespit edilmesidir. Çalışmada etik algısı ve etik davranma niyetinin ölçüldüğü toplam üç boyuttan oluşan bir anket kullanılmıştır.

Araştırmanın hipotezleri aşağıdaki şekildedir;

H₁: Öğrencilerin etiğinin etiğin önemine ilişkin algılarında, cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık vardır.

H₂: Öğrencilerin muhasebe eğitiminde etiğin önemine ilişkin algılarında, cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık vardır.

H₃: Öğrencilerin etik davranma niyetlerinde, cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık vardır.

H₄: Öğrencilerin etiğin önemine ilişkin algılarında, öğrenim düzeylerine göre anlamlı farklılık vardır.

H₅: Öğrencilerin muhasebe eğitiminde etiğin önemine ilişkin algılarında, öğrenim düzeylerine göre anlamlı farklılık vardır.

H₆: Öğrencilerin etik davranma niyetlerinde, öğrenim düzeylerine göre anlamlı farklılık vardır.

H₇: Öğrencilerin etiğin önemine ilişkin algılarında, muhasebe derslerinde etik konusuna yer verilmesi ve verilmemesi durumuna göre anlamlı farklılık vardır.

H₈: Öğrencilerin muhasebe eğitiminde etiğin önemine ilişkin algılarında, muhasebe derslerinde etik konusuna yer verilmesi ve verilmemesi durumuna göre anlamlı farklılık vardır.

H₉: Öğrencilerin etik davranma niyetlerinde, muhasebe derslerinde etik konusuna yer verilmesi ve verilmemesi durumuna göre anlamlı farklılık vardır.

H₁₀: Öğrencilerin etiğin önemine ilişkin algılarında, etik dersini seçme durumlarına göre anlamlı farklılık vardır.

H₁₁: Öğrencilerin muhasebe eğitiminde etiğin önemine ilişkin algılarında, etik dersini seçme durumlarına göre anlamlı farklılık vardır.

H₁₂: Öğrencilerin etik davranma niyetlerinde, etik dersini seçme durumlarına göre anlamlı farklılık vardır.

3.2. Evren ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın evrenini, 2019-2020 Eğitim-Öğretim yılında Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümünde öğrenimine devam eden Lisans (1. Sınıf, 2. Sınıf, 3. Sınıf ve 4. Sınıf) öğrencileri ile 2019-2020 Eğitim-Öğretim yılında Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalında Yüksek Lisans yapan toplamda 952 öğrenci oluşturmaktadır. İşletme Bölümü müfredatında muhasebe derslerinin daha fazla yer alması ve gelecekte muhasebe mesleğini yapma potansiyeli yüksek öğrencilerin İşletme Bölümünden çıkıyor olması sebebiyle bu bölüm öğrencileri örneklem olarak seçilmiştir. Örneklem seçiminde $n = Nt^2 pq / d^2 (N-1) + t^2 pq$ formülü kullanılmıştır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2007, s. 70).

Yukarıdaki formülde

N: Hedef kitledeki birey sayısını

n : Örnekleme girecek birey sayısını

p : İncelenen olayın gerçekleşme olasılığını

q : İncelenen olayın gerçekleşmeme olasılığını

t : Belirli bir anlamlılık düzeyinde, t tablosundan bulunan teorik değeri

d : Olayın oluş sıklığına göre kabul edilen $\pm$ örnekleme hatasını göstermektedir.

$t = 1.96$ ($\alpha = 0.05$ için ∞ serbestlik derecesindeki teorik t değeri t tablosundan alınmıştır).

Sonuçların % 95 güvenirlilik aralığında ($\alpha = 0.05$) ve ($d = 0.05$) örnekleme hatası içerebileceği kabul edilmiştir. Formüle göre araştırmamıza minimum 274 öğrencinin katılım sağlaması yeterlidir. Araştırmada kullanılan anketi toplam 350 öğrenci doldurarak yeterli sayıda geri dönüş sağlanmıştır. Örnekleme yöntemi olarak ölçüt örnekleme altında kolayda örnekleme yöntemi uygulanmıştır.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma için Akdeniz Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından 55578142-050.01.04-E.40505 sayı ve 23.03.2020 tarihli Etik Kurul onayı alınmıştır.

İşletme bölümü öğrencilerinin etiğin önemine ilişkin algıları, muhasebe eğitiminde etiğin önemine ilişkin algıları ve etik davranma niyetlerinin tespiti için araştırmada anket yöntemi kullanılmıştır. Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğrencilerin demografik özelliklerini tespit etmeye yönelik on üç soru, ikinci bölümde öğrencilerin etik algılarını ve etik davranma niyetlerini tespit etmek amacıyla on beş soru sorulmuştur. Ankette 7’li Likert ölçeği kullanılmıştır. Ankette kullanılan 7’li likert ölçeği “1=Kesinlikle Katılmıyorum”, “2=Katılmıyorum”, “3=Kısmen Katılmıyorum”, “4=Kararsızım”, “5=Kısmen Katılıyorum”, “6=Katılıyorum” ve “7=Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde kodlanmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanabilmesi için hazırlanan anket soruları, öğrencilerin etiğin önemine ilişkin algılarını ve muhasebe eğitiminde etiğin önemine ilişkin algılarını tespit etmek amacıyla Nell Adkins ve Robin R. Radtke’nin, 2004 yılında yapmış oldukları çalışmalarından, etik davranma niyetlerini tespit etmek için ise Satish P. Deshpande, Jacob Joseph ve Rashmi Prasad’dın 2006 yılında yapmış oldukları çalışmalarından yararlanılarak oluşturulmuştur.

Anketler 02.04.2020 tarihi itibarıyla yüz yüze ve internet aracılığıyla olmak üzere iki yoldan uygulanmıştır. Elde edilen 350 adet anket, yanlış cevap veya eksik olup olmaması açısından incelenmiş olup, yapılan inceleme sonucunda 30 anket değerlendirmeden çıkartılmıştır. Analizler 320 anket üzerinden yapılmıştır.

Verilerin analizi için istatistik paket programı kullanılmıştır. Demografik özelliklere ilişkin veriler frekans ve yüzdelerle ifade edilmiş, gruplar arasındaki karşılaştırmalarda bağımsız örneklem t-testi, birden fazla gruba sahip değişkenler için tek yönlü varyans analizi (anova) yapılmıştır.

Verilerin analizinde sırasıyla, güvenilirlik analizi, demografik değişkenlere ilişkin frekans analizleri yapılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini tespit etmek için Kolmogorov-Smirnov testi yapılmıştır. Testin sonucunda verilerin normal dağılmadığı görülmüştür. Ancak çarpıklık ve basıklık katsayıları etiğin önemine ilişkin çarpıklık katsayısı -1,182 basıklık katsayısı .632, muhasebe eğitiminde etiğin önemine ilişkin çarpıklık katsayısı -.714 basıklık katsayısı -.340, etik davranma niyetine ilişkin çarpıklık katsayısı .960 basıklık katsayısı ise .181’dir. Çarpıklık katsayısı $-\infty$ ile $+\infty$ arasında değerler alabilir. Ancak çarpıklık ölçüsü ± 3 aralığında değerler alması halinde (bazı yazarlara göre ± 2) normal kabul edilmektedir (Kalaycı, 2014, s. 6). Ayrıca seçilen örneklemin büyüklüğü $n > 30$ olduğu zaman verilerin normal dağılım gösterme özelliğinde oldukları varsayılır. Verilerin ana kütledeki dağılımı çarpık veya basık olabilir. Ancak belli bir büyüklüğe sahip örneklem verilerinde ana kütledeki dağılıma bakılmadan merkezi limit teoremi devreye girerek verilerin normal dağılım eğrisine uygun olduğu varsayılır (Şencan, 2005, s. 193). Bu nedenle verilerin analizinde parametrik test yöntemleri kullanılmıştır.

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

4.1. Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular

Tablo 1’de demografik değişkenlerle ilgili bulgulara yer verilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %44,4’ü kadın, %55,6’sı erkek öğrencidir. Öğrencilerin %88,2’si 17-27 yaş aralığında yer alırken %11’i 28-38 yaş aralığında yer almaktadır. Öğrencilerin %83,7’sinin öğrenim durumu Lisans, %16,3’nün Yüksek lisans düzeyindedir. Araştırmaya katılanların %13,8’i birinci sınıf, %10,3’ü ikinci sınıf, %31,3’ü üçüncü sınıf, %28,4’ü dördüncü sınıf, %11,3’ü yüksek lisans birinci sınıf ve %5’i yüksek lisans ikinci sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Öğrencilerin %37,8’i alınan muhasebe derslerinde etik konusundan bahsedildiğini ifade ederken, %62,2’si etik konusundan bahsedilmediğini ifade etmiştir. Son olarak öğrencilerin %56,3’ü seçmeli olarak önerilse etik dersini seçeceğini ifade ederken %13,4’ü seçmeyeceğini ifade etmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik yapısını da açıklayabilmek açısından katılımcılara ilişkin demografik bulgular tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Değişken	Demografik Özellik	Sayı (N)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	142	44,4
	Erkek	178	55,6
	Toplam	320	100
Yaş	17-27	282	88,2
	28-38	35	11
	39-49	2	0,6
	50-59	1	0,3
	Toplam	320	100
Öğrenim Düzeyi	Lisans	268	83,7
	Yüksek Lisans	52	16,3
	Toplam	320	100
Sınıf	1. Sınıf	44	13,8
	2. Sınıf	33	10,3
	3. Sınıf	100	31,3
	4. Sınıf	91	28,4
	Yüksek Lisans 1. Sınıf	36	11,3
	Yüksek Lisans 2. Sınıf	16	5
	Toplam	320	100
Çalışma Durumu	Evet	279	87,2
	Hayır	41	12,8
	Toplam	320	100
Alınan Muhasebe Derslerinde Etik Konusundan Bahsedilme Durumu	Evet	121	37,8
	Hayır	199	62,2
	Toplam	320	100
Etik Dersi Seçmeli Olarak Önerilse Seçme Durumu	Evet	180	56,3
	Hayır	43	13,4
	Emin Değilim	97	30,3
	Toplam	320	100

4.2. Güvenilirlik ve Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Araştırmada kullanılan ölçme aracının güvenilirliğini tespit etmek amacıyla Cronbach Alpha formülü kullanılmıştır. Likert tarzı ölçeklerde Cronbach Alpha katsayısı oldukça kullanılmaktadır. Cronbach Alpha değerinin güvenilirlik değerinin 0,80-1,00 aralığında yer alması çalışmanın yüksek güvenilirlikte olduğunu ifade etmektedir (Uzunsakal ve Yıldız, 2018, s. 19). Çalışmanın Cronbach Alpha değeri 0,89 olarak bulunmuştur. Bulunan değer çalışmanın güvenilirlik düzeyinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Tablo 2’de boyutlara ilişkin güvenilirlik analizi sonuçları incelendiğinde çıkan sonuçlar neticesinde üç boyutun da güvenilir olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 2. Boyutlara İlişkin Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Boyutlar	Cronbach's Alpha
Etigin Önemi	,947
Muhasebe Eğitiminde Etigin Önemi	,960
Etik Davranma Niyeti	,829

Araştırmanın konusunu oluşturan, İşletme Bölümü lisans ve yüksek lisans eğitimine devam eden öğrencilerin etik algılarına ve etik davranma niyetlerine ilişkin anket maddeleri üç boyutta gruplandırılmıştır. Öğrencilerin etik algılarını ve etik davranma niyetlerini farklı boyutlarda ele alan bu faktörlerin, toplam 15 maddeden oluşan ölçek aracılığıyla analizi yapılmıştır. Verilerin faktör analizine uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett's testiyle test edilmiştir. Analizi yapılan verilerin KMO değeri ,91 olarak bulunmuş ve bu değer veri setinin faktör analizi için mükemmel olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışmada Bartlett's Test of Sphericity anlamlılık düzeyi $p=,000$ olarak hesaplanmıştır.

Yapılan faktör analizi sonucunda birinci faktör toplam varyansın %53,067'sini, ikinci faktör toplam varyansın %19,038'ini, üçüncü faktör ise toplam varyansın %7,601'ini açıklamaktadır. Üç faktör toplam varyansın %79,705'ini açıklamaktadır. Etik algısı ve etik davranma niyeti maddelerine ilişkin faktör analizi sonucunda "Etigin Önemi" olarak isimlendirilen birinci faktör grubuna ait maddelerin faktör yükleri 0,96 ile 0,82 arasındadır. İkinci faktör olan "Muhasebe Eğitiminde Etigin Önemi" faktör grubuna ait maddelerin faktör yükleri 0,98 ile 0,78 arasındadır. Son olarak üçüncü faktör olan "Etik Davranma Niyeti" faktör grubuna ait maddelerin faktör yükleri de 0,83 ile 0,77 arasında değişmektedir.

4.3. Hipotezlerin Test Edilmesine İlişkin Bulgular

Hipotezleri test etmek için bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü varyans (Anova) analizinden faydalanılmıştır. Hipotez testlerine ilişkin sonuçlar aşağıdaki tablolarda ifade edilmiştir.

Tablo 3. Cinsiyet Değişkenine Göre T-Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	Sayı(N)	Ortalama ($\bar{X}$)	t	Sd (df)	p Değeri
Etigin Önemi	Kadın	141	5,5957	-,269	314	,788
	Erkek	175	5,6414			
	Kayıp Veri	4				
Muhasebe Eğitiminde Etigin Önemi	Kadın	141	5,2069	,874	316	,383
	Erkek	177	5,0556			
	Kayıp Veri	2				
Etik Davranma Niyeti	Kadın	142	2,4032	2,877	317	,004
	Erkek	177	2,8941			
	Kayıp Veri	1				

*Öğrencilerin cevapladığı anketlerde kayıp veri bulunduğundan dolayı, yapılan testlerde toplam sayı değişkenlik gösterebilmektedir.

Tablo 3'te, üç boyuta ilişkin sonuçlar incelendiğinde, ilk iki boyut için cinsiyet değişkenine göre kadın ve erkek öğrenciler arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir. Bu sonuçlara göre H_1 ve H_2 hipotezleri reddedilmiştir. Etik davranma niyetine ilişkin boyut incelendiğinde ise cinsiyet değişkenine göre kadın ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farkın olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p: ,004$ $p<0,05$). Ayrıca etik davranma niyeti boyutunda ortalamalara bakıldığında erkek öğrencilerin ortalamasının (Ort.=2,8941), kadın öğrencilerin ortalamasından (Ort.=2,4032) büyük olduğu görülmektedir. Bu durumda erkek öğrencilerin etik davranma niyetlerinin kadın öğrencilerden daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Bu sonuçtan hareketle H_3 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 4. Öğrenim Düzeyine Göre T-testi Sonuçları

Boyutlar	Öğrenim Düzeyi	Sayı(N)	Ortalama ($\bar{X}$)	t	Sd (df)	p Değeri
Etiğin Önemi	Lisans	264	5,5360	2,293	314	,023
	Yüksek Lisans	52	6,0529			
	Kayıp Veri	4				
Muhasebe Eğitiminde Etiğin Önemi	Lisans	266	5,0739	1,283	316	200
	Yüksek Lisans	52	5,3718			
	Kayıp Veri	2				
Etik Davranma Niyeti	Lisans	267	2,7369	1,625	317	,105
	Yüksek Lisans	52	2,3606			
	Kayıp Veri	1				

*Öğrencilerin cevapladığı anketlerde kayıp veri bulunduğundan dolayı, yapılan testlerde toplam sayı değişkenlik gösterebilmektedir.

Tablo 4'te, üç boyuta ilişkin p değerleri incelendiğinde, etiğin önemine ilişkin boyut için öğrenim düzeyi değişkeni açısından lisans ve yüksek lisans öğrencileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p: ,023 p<0,05). Ayrıca etiğin önemi boyutunda ortalamalara bakıldığında yüksek lisans öğrencilerinin ortalamasının (Ort.=6,0529), lisans öğrencilerinin ortalamasından (Ort.=5,5360) büyük olduğu görülmektedir. Bu sonuçtan hareketle **H₄** hipotezi kabul edilmiştir. Muhasebe eğitiminde etiğin önemi ve etik davranma niyeti boyutları için öğrenim düzeyi değişkenine göre lisans ve yüksek lisans öğrencileri arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir. Bu sonuçlara göre **H₅** ve **H₆** hipotezleri reddedilmiştir.

Tablo 5. Muhasebe Derslerinde Etik Konusundan Bahsedilme Durumuna Göre T-Testi Sonuçları

Boyutlar	Etik Konusundan Bahsedilme Durumu	Sayı(N)	Ortalama ($\bar{X}$)	t	Sd (df)	p Değeri
Etiğin Önemi	Evet	119	5,8634	2,325	270,47	,021
	Hayır	196	5,4719			
	Kayıp Veri	5				
Muhasebe Eğitiminde Etiğin Önemi	Evet	121	5,3361	1,983	273,95	,048
	Hayır	196	4,9940			
	Kayıp Veri	3				
Etik Davranma Niyeti	Evet	121	2,6798	,011	232,26	,991
	Hayır	197	2,6777			
	Kayıp Veri	2				

*Öğrencilerin cevapladığı anketlerde kayıp veri bulunduğundan dolayı, yapılan testlerde toplam sayı değişkenlik gösterebilmektedir.

Tablo 5'te, alınan muhasebe derslerinde etik konusundan bahsedilme durumunun boyutlar üzerindeki etkisi incelenmiştir. P değerleri incelendiğinde, etiğin önemine ilişkin boyutta p değeri ,021, muhasebe eğitiminde etiğin önemine ilişkin boyutta p değeri ,048 ve etik davranma niyetine ilişkin boyutta ise p değeri ,991 olarak çıkmıştır. Ortalamalar incelendiğinde, etiğin önemi boyutunda (Evet Ort.=5,8634 Hayır Ort.=5,4719), muhasebe eğitiminde etiğin önemi boyutunda (Evet Ort.=5,3361 Hayır Ort.=4,9940) olduğu görülmektedir. Bu sonuçlardan hareketle almış olduğu muhasebe derslerinde etik konusundan bahsedildiğini ifade eden öğrencilerin, etiğin önemi ve muhasebe eğitiminde etiğin önemine ilişkin algılarının, almış olduğu muhasebe derslerinde etik konusundan bahsedilmediğini ifade eden öğrencilerin algılarından yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Bu sonuçlara göre **H₇** ve **H₈** hipotezleri kabul edilirken **H₉** hipotezi kabul edilmemiştir.

Tablo 6. Etik Dersinin Önerilmesine İlişkin Tek Yönlü Varyans (Anova) Analizi Sonuçları

Boyutlar	Seçmeli Olarak Önerilse Etik Dersini Seçme Durumu	Sayı(N)	Ortalama ($\bar{X}$)	S.S.	F	p Değeri
Etğin Önemi	Evet	176	5,81	1,51	8,939	,000
	Hayır	42	4,75	1,75		
	Emin Değilim	97	5,63	1,19		
	Kayıp Veri	5				
	Toplam	315	5,61	1,49		
Muhasebe Eğitiminde Etğin Önemi	Evet	179	5,41	1,44	11,787	,000
	Hayır	42	4,20	1,89		
	Emin Değilim	96	4,99	1,35		
	Kayıp Veri	3				
	Toplam	317	5,12	1,53		
Etik Davranma Niyeti	Evet	178	2,43	1,47	5,343	,005
	Hayır	43	3,00	1,63		
	Emin Değilim	97	2,98	1,52		
	Kayıp Veri	2				
	Toplam	318	2,67	1,53		

*Öğrencilerin cevapladığı anketlerde kayıp veri bulunduğu için, yapılan testlerde toplam sayı değişkenlik gösterebilmektedir

Tablo 6’da etik dersinin seçmeli olarak önerilmesi durumunun boyutlar üzerindeki etkisi incelenmiştir. p değerleri incelendiğinde üç boyut için istatistiki açıdan anlamlı farkın olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için Post Hoc testi yapılmıştır.

Tablo 7. Post Hoc Test Sonuçları

Boyutlar	Seçmeli Olarak Önerilse Etik Dersini Seçme Durumu	Seçmeli Olarak Önerilse Etik Dersini Seçme Durumu	Ortalama Fark	p Değeri
Etğin Önemi	Evet	Hayır	1,06081*	,000
		Emin Değilim	,18016	,622
	Hayır	Evet	-1,06081*	,000
		Emin Değilim	-,88065*	,005
	Emin Değilim	Evet	-,18016	,622
		Hayır	,88065*	,005
Muhasebe Eğitiminde Etğin Önemi	Evet	Hayır	1,20823*	,000
		Emin Değilim	,41582	,088
	Hayır	Evet	-1,20823*	,000
		Emin Değilim	-,79241*	,016
	Emin Değilim	Evet	-,41582	,088
		Hayır	,79241*	,016
Etik Davranma Niyeti	Evet	Hayır	-,56742	,089
		Emin Değilim	-,55453*	,016
	Hayır	Evet	,56742	,089
		Emin Değilim	,01289	,999
	Emin Değilim	Evet	,55453*	,016
		Hayır	-,01289	,999

Tablo 7 incelendiğinde yapılan post hoc testi sonucunda, “seçmeli olarak önerilse etik dersini seçerdim” diyenlerin ortalamasının etğin önemine ilişkin boyutta, “hayır” diyenlerin ortalamasından büyük olduğu (Ortalama Fark: Evet-Hayır =1,06081 ve p: ,000 p<0,05), ayrıca “hayır” diyenlerin ortalamasının “emin değilim” diyenlerin ortalamasından küçük olduğu (Ortalama Fark: Hayır-Emin Değilim=-,88065 ve p:,005 p<0,05) görülmektedir. Bu sonuca göre H_{10} hipotezi kabul edilmiştir. “Seçmeli olarak önerilse etik

dersini seçerdim” diyenlerin ortalamasının muhasebe eğitiminde etiğin önemine ilişkin boyutta, “hayır” diyenlerin ortalamasından büyük olduğu (Ortalama Fark: Evet-Hayır = 1,20823 ve p:,000 p<0,05), ayrıca “emin değilim” diyenlerin ortalamasının “hayır” diyenlerin ortalamasından büyük olduğu (Ortalama Fark: Emin Değilim-Hayır = ,79241 ve p:,016 p<0,05) görülmektedir. Bu sonuçtan hareketle H_{11} hipotezi kabul edilmiştir. “Seçmeli olarak önerilse etik dersini seçerdim” diyenlerin ortalamasının etik davranma niyetine ilişkin boyutta, “emin değilim” diyenlerin ortalamasından küçük olduğu (Ortalama Fark: Evet-Emin Değilim =-,55453 ve p:,016 p<0,05) görülmektedir. Bu sonuçtan hareketle H_{12} hipotezi kabul edilmiştir. Post hoc testi sonuçlarına, “Etiğin Önemi”, “Muhasebe Eğitiminde Etiğin Önemi” ve “Etik Davranma Niyeti” açısından bakıldığında Seçmeli Olarak Önerilse Etik Dersini Seçme Durumuna göre “evet” diyenler, “hayır” diyenler ve “emin değilim” diyen öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğunu söylemek mümkündür. Buradan hareketle etik ile ilgili derslerin seçmeli olarak okutulması konusunda öğrencilerin isteklilik durumlarının, etik ile ilgili olaylara bakış açılarını da etkileyebileceğini söylemek mümkündür.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamında muhasebe meslek mensubu aday öğrencilerin etik algılarını ve etik davranma niyetlerini tespit etmek amaçlanmıştır. Bu çerçevede Akdeniz Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü lisans öğrencileri ile Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencilerine anket uygulanmıştır. Araştırmada öğrencilerin cinsiyeti, öğrenim düzeyleri, muhasebe derslerinde etik konusundan bahsedilme, seçmeli olarak önerilmiş olsa etik dersini seçip seçmeme gibi değişkenler öğrencilerin etik algısını etkileme noktasında araştırma sonucuna yansımıştır.

Araştırma sonucunda cinsiyet değişkeni açısından kadın ve erkek öğrencilerin etiğin önemi ve muhasebe eğitiminde etiğin önemine ilişkin algıları arasında anlamlı farklılığın olmadığı görülürken, erkek öğrencilerin etik davranma niyetlerinin kadın öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer çalışmalarda genellikle kadın öğrencilerin etik davranış sergileme düzeyleri erkek öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır. Bu sonuçla araştırmamız benzer çalışmalardan ayrılmaktadır.

Öğrenim düzeyi değişkeni açısından yüksek lisans öğrencilerinin etik konusunu, lisans öğrencilerine göre daha önemli olarak algıladıkları tespit edilmiştir. Ortaya çıkan bu sonuç daha önceden yapılmış olan benzer çalışmalarla paralellik göstermektedir. Kurnaz ve Gümüş (2010) muhasebe bölümünde öğrenim gören üst sınıf öğrencilerinin etik dışı davranışlara karşı algı düzeylerinin alt sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Alınan muhasebe derslerinde etik konusundan bahsedildiğini ifade eden öğrencilerin etik konusunu ve muhasebe eğitiminde etik konusunu, alınan muhasebe derslerinde etik konusundan bahsedilmediğini ifade eden öğrencilere göre daha önemli olarak algıladıkları görülmüştür. Özellikle İşletme Bölümü müfredatında yer alan Denetim, Maliyet Muhasebesi veya Muhasebe Uygulamaları gibi derslerin içeriğinde dahi etik konusundan bahsedilmesi, öğrencilerin etik konusunda bilinçli olmalarına katkı sağlamaktadır.

Seçmeli olarak önerilmiş olsaydı etik dersini seçeceğini ve bu konuda kararsız kaldığını ifade eden öğrencilerin etiğin önemine ve muhasebe eğitiminde etiğin önemine ilişkin algılarının, seçmeli olarak önerilmiş olsaydı etik dersini seçmeyeceğini ifade eden öğrencilerin etiğin önemine ve muhasebe eğitiminde etiğin önemine ilişkin algılarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda üniversitelerin muhasebe eğitimi verilen bölümlerinde etik konusuna daha fazla yer verilmesi hatta etiğin muhasebe eğitimi müfredatında zorunlu, seçmeli veya verilen muhasebe dersleri içerisinde bahsedilmesi konusu dahi gelecekte muhasebe mesleğini yapmayı düşünen meslek adaylarının etik konusunda daha bilinçli olmalarına katkı sağlayacaktır. Temelli (2020) meslek etiği dersinin öğrencilere zorunlu veya seçmeli olarak verilmesinin mesleki anlamda duyarlılık oluşturulmasına katkıda bulunacağı, etik dersinin verilmesinin muhasebe eğitiminin kalitesini arttıracığı ve meslek mensubu aday öğrencilerin meslek hayatlarında etik dışı davranışlar sergileme olasılığının düşük olacağını vurgulamıştır. Daştan (2009) muhasebede etik eğitiminin Türkiye’de üç aşamada ele alınabileceğini ifade etmiştir. İlk olarak etik konusunun “genel muhasebe ve denetim” dersleri başta olmak üzere muhasebe dersleri içerisinde verilmesi, ikinci olarak lisans düzeyinde “muhasebe meslek etiği” adında seçmeli olarak müfredata eklenmesi ve son olarak da yüksek lisans düzeyinde “muhasebe meslek etiği eğitimi” adında bir ders olarak ele alınması gerektiğini vurgulamıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre aşağıdaki önerileri sıralamak mümkündür:

- Üniversitelerin muhasebe eğitimi verilen bölümlerinde etik konusuna daha fazla yer verilmesi, meslek mensubu aday öğrencilerin etik konusunda daha bilinçli olmalarına katkı sağlayacaktır.
- Muhasebe eğitiminde etik konusunun derslerde örnek olay çalışmaları, grup öğrenme süreçleri, rol yapma-drama ve video sunumları gibi etik duyarlılığı geliştiren yöntemlerle anlatılması konunun daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacaktır.
- Muhasebe meslek etiği eğitiminin öncelikli olarak daha mesleğe başlamadan önce üniversitelerin ilgili fakültelerinde ve meslek yüksekokullarının ilgili programlarında verilmesi, gelecekte muhasebe mesleğini yapacak olan meslek mensubu aday öğrencilerin yüksek düzeyde etik duyarlılığa sahip olmalarını sağlayacaktır.

Son olarak araştırmanın Akdeniz Üniversitesi özelinde İşletme Bölümü ve İşletme Anabilim Dalında yapılmış olması nedeniyle sonuçların genellenememesi çalışmanın önemli bir kısıtıdır. İleride yapılacak olan benzer çalışmalarda Türkiye'deki farklı üniversitelerin (kamu ve özel üniversiteler gibi) ilgili bölümlerindeki öğrencilerinin birbiriyle karşılaştırılması, daha farklı ve daha genellenebilir sonuçların ortaya çıkmasını sağlayabilir.

Bu araştırma için Akdeniz Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından 55578142-050.01.04-E.40505 sayı ve 23.03.2020 tarihli Etik Kurul onayı alınmıştır.

Makale ile ilgili notlar

Makale araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır. Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Araştırmanın birinci yazarı araştırmanın tüm süreçlerini gerçekleştirmiş; araştırmanın ikinci yazarı, birinci yazarın danışmanı olması dolayısı ile makalede kendine yer bulmuştur.

KAYNAKÇA

- Abuznaid, S. A. (2009). Business ethics in Islam: the glaring gap in practice. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*. <https://doi.org/10.1108/17538390911006340>
- Adkins, N. ve Radtke, RR (2004). Students' and faculty members' perceptions of the importance of business ethics and accounting ethics education: Is there an expectations gap?. *Journal of Business Ethics*, 51(3), 279-300.
- Akbaş, H. E., Çalışkan, A. Ö., ve Özarslan, E. (2009). Muhasebe Mesleğinde Etik Algısı ve Etik Dışı Davranışlarla İlişkisi: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme. *Öneri Dergisi*, 8(32), 175-184.
- Bilen, A., ve Yılmaz, Y. (2014). Muhasebe Mesleğinde Etik ve Etik İlgili Çalışmalar. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(6), 57-72.
- Büyükarıkan, U., ve Eryılmaz, C. (2021). Lisans Düzeyinde Muhasebe Eğitimi Alan Öğrencilerin Mesleki Tutumlarının Belirlenmesi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 14(1), 73-100.
- Daştan, A. (2009). Etik Eğitiminin Muhasebe Eğitimindeki Yeri ve Önemi: Türkiye Değerlendirmesi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(1), 281-311.
- Daştan, A., Bellikli, U., ve Bayraktar, Y. (2015). Muhasebe eğitiminde etik ikilem ve etik karar alma konularına yönelik KTÜ-İİBF öğrencileri üzerine bir araştırma. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(1), 75-92.
- Deshpande, S. P., Joseph, J., ve Prasad, R. (2006). Factors impacting ethical behavior in Hospitals. *Journal of Business Ethics*, 69(2), 207-216. <https://doi.org/10.1007/s10551-006-9086-5>
- dit Hauret, C. P. (2007). Ethique et décisions d'audit. *Comptabilité-Contrôle-Audit*, 13(1), 69-85. <https://doi.org/10.3917/cca.131.0069>
- Driskill, T., ve Rankin, R. (2020). Cross-cultural comparison of ethical reasoning of students in China and the United States. *Accounting Education*, 29(3), 291-304. <https://doi.org/10.1080/09639284.2020.1760114>
- Duygu, H. A. S., Dinçel, C., ve Kaygusuzoğlu, H. (2019). 40. Yılında Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu. *Muhasebe Enstitüsü Dergisi*, (61), 113-124.
- Çavuşoğlu, K. (2020). Muhasebe Meslek Mensuplarının Etik Değerlere Yatınlığının İncelenmesi. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(22), 622-645. <https://doi.org/10.36543/kauibfd.2020.027>
- Gökoğlan, K., Arslan, H., ve Bulut, M. (2018). Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Muhasebe Meslek Etiği Algıları Üzerine Bir Araştırma. *Elektronik sosyal bilimler dergisi*, 17(65), 278-294. <https://doi.org/10.17755/esosder.330372>
- Graham, W. J. (1939). Accounting Education, Ethics and Training. *The Accounting Review*, 14(3), 258-262.
- Gülmez, C., Killi, M., ve Öz, B. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Muhasebe Meslek Etiğine Bakış Açılarının İncelenmesi: OKÜ Öğrencileri Örneği (Investigation of Viewpoints to Accounting Professional Ethics of University Students: OKU Students Case) 1. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 2(3), 98.
- Hadi, S. H., Permasari, A. E., Hartanto, R., Sakkinah, I. S., Sholihin, M., Sari, R. C., ve Haniffa, R. (2021). Developing augmented reality-based learning media and users' intention to use it for teaching accounting ethics. *Education and Information Technologies*, 1-28. <https://doi.org/10.1007/s10639-021-10531-1>
- Harun, A., ve Surianti, M. (2020). Analysis of Accounting Student Perceptions on the Professional Ethics of Accounting: Case Study at Higher Education in Medan. <https://doi.org/10.7176/RJFA/11-2-11>

- Ibidunni, O. M., Okere, W., ve Ibidunni, A. (2003). Accounting ethics and the performance of accounting firms in Lagos, Nigeria. *J Fin Mark. 2018; 2 (2): 10-16. J Fin Mark 2018 Volume 2 Issue 2, 11, 10-12.* <https://doi.org/10.35841/finance-marketing.2.2.10-16>
- Jonson, E. P., McGuire, L. M., ve O'Neill, D. (2015). Teaching ethics to undergraduate business students in Australia: Comparison of integrated and stand-alone approaches. *Journal of Business Ethics, 132(2), 477-491.* <https://doi.org/10.1007/s10551-014-2330-5>
- Kalaycı, Ş. (2014). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri (6. Baskı)*. Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Klimek, J., ve Wenell, K. (2011). Ethics in accounting: an indispensable course?. *Academy of Educational Leadership Journal, 15(4), 107.*
- Kurnaz, N. ve Gümüş, Y. (2010). Muhasebe bölümü öğrencilerinin muhasebe mesleği ile ilgili etik dışı davranışlara ilişkin algı analizi: Dumlupınar Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi, (46), 157-174.*
- Mohamed Saat, M., Porter, S., ve Woodbine, G. (2012). A longitudinal study of accounting students' ethical judgement making ability. *Accounting Education, 21(3), 215-229.* <https://doi.org/10.1080/09639284.2011.562012>
- Montenegro, T. M., ve Rodrigues, L. L. (2020). Determinants of the Attitudes of Portuguese Accounting Students and Professionals Towards Earnings Management. *Journal of Academic Ethics, 18(3), 301-332.* <https://doi.org/10.1007/s10805-020-09376-z>
- Mubako, G., Bagchi, K., Udo, G., ve Marinovic, M. (2020). Personal Values and Ethical Behavior in Accounting Students. *Journal of Business Ethics, 1-16.* <https://doi.org/10.1007/s10551-020-04606-1>
- Nambukara-Gamage, B., ve Rahman, S. (2020). Ethics in Accounting Practices and Its Influence on Business Performance. *PEOPLE: International Journal of Social Sciences, 6(1), 331-348.* <https://doi.org/10.20319/pijss.2020.61.331348>
- Selimoğlu, S. K., ve Tiğre, G. (2021). Muhasebe Mesleğinde Bağımsızlık Standardı ile Bütünleştirilmiş Yeni Etik Kuralların Uluslararası ve Ulusal Karşılaştırmalı Analizi (IFAC-KGK-TÜRMOB). *İda Academia Muhasebe ve Maliye Dergisi, 4(1), 21-36.*
- Sevi, D., Mulyati, S., ve Kurniawan, A. (2021). The Effect Of Knowledge Of Ethics, Religiosity, Ethical Sensitivity, Ethical Orientation To Accounting Students Perception Of Creative Accounting Practices. *Accruals (Accounting Research Journal of Sutaatmadja), 5(01), 63-88.* <https://doi.org/10.35310/accruals.v5i01.685>
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik (1. Baskı)*. Seçkin Yayınevi
- Temelli, F. (2020). Meslek Yüksekokulu Muhasebe ve Vergi Programı Öğrencilerinin Muhasebe Meslek Etiği Algısı: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi'nde Bir Araştırma. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 13(3), 637-665.* <https://doi.org/10.29067/muvu.655247>
- Thiroux, J. P., ve Krasemann, K. W. (1980). *Ethics: Theory and practice* (p. 480). Glencoe Publishing Company.
- Utku, M., ve Kurtcebe, E. (2019). Muhasebe Meslek Örgütlenmesinin Türkiye'deki Tarihi ve TÜRMOB'un Mesleki Eğitimdeki Yeri. *XXXVIII. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu (19-23 Nisan 2019 Pamukkale/Denizli) Bildiri Kitabı, 7-25.*
- Uzunsakal, E., ve Yıldız, D. (2018). Alan Araştırmalarında Güvenilirlik Testlerinin Karşılaştırılması ve Tarımsal Veriler Üzerine Bir Uygulama. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1), 14-28.*
- Yalçın, S. (2019). Muhasebe Eğitimi Alan Öğrencilerin Etik Konusunda Tutumları: Kütahya Araştırması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi, (83), 147-172.* <https://doi.org/10.25095/mufad.579944>

- Yang, S., Lu, T., Li, D., ve Li, L. (2021, June). Research on the Teaching Performance of Incorporating Ethics and Moral Values in Higher Accounting Education. In *1st International Conference on Education: Current Issues and Digital Technologies (ICECIDT 2021)* (pp. 152-159). Atlantis Press.
- Yazıcıoğlu, Y., ve Erdoğan, S. (2007). *SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri* (2. Baskı). Detay Yayıncılık.
- Yıldız, G. (2010). Muhasebe mesleğinde meslek etiği ve Kayseri il merkezinde bir uygulama. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakóltesi Dergisi*, (36), 155-178.